

Kiestingin seudun hallinnollinen rakenne ja asutus vv. 1590-1920

Tänä kesänä Kiestingissä on juhlistettu kylän 450-vuotispäivää. Kylän varhaisimman maininnan asiakirjalähteissä uskotaan palautuvan vuoteen 1552 ja itse Kiestingin asutuksen olevan sitäkin vanhempi. Asia on sikäli tärkeä, että seuraavassa on syytä tarkastella sitä yksityiskohtaisesti.

Laajan yleisön tietoon tullut käsitys kylän iästä perustuu petroskoilaisten tutkijoiden Valeri Guljajevin ja T. Netsajevan tulkintaan, joka sisältyy heidän vuonna 1993 julkaisemaansa Kiestinki -aiheiseen kirjaan. Kirjurin vuodelta 1591 päiväämä Vienan Kemin Lapin valvontakirja on julkaistu kokonaisuudessaan jo 1940-luvulla. Siitä lähtien asiakirjaa on siteerattu lukuisissa tutkimuksissa eikä sen ajoitus ole herättänyt tutkijoiden keskuudessa erimielisyyksiä. Guljajevin ja Netsajevan mukaan valvontakirja olisi kuitenkin laadittu vuonna 1552. Alkuperäisen päiväyksen lisäksi on kaksi seikkaa, jotka puoltavat asiakirjan ajoittamista 1590-luvulle. Valvontakirja mainitaan laaditun tsaari Feodor I:n käskystä. Valtaistuimella Iivana Julmaa seurannut Feodor hallitsi Venäjää vuosina 1584 - 1598. Valvontakirja kertoo, että Tuoppajärven seudun asutus tuhoutui vähän ennen sen laatimisaikaa "nemtsien", ts. suomalaisten kanssa käydyssä sodassa. Vuosien 1555 - 1557 rajasodan aikana suomalaiset joukot eivät kuitenkaan käyneet Vienassa. Sitä vastoin vuonna 1589 pohjalaisten sissipartiot tekivät Vienaan kaksi hävitysretkeä, joiden seurauksia vuoden 1591 valvontakirja kuvaa.

Kirjoitukseni tarkoituksena on luoda kuva Kiestingin asutuksen kehityksestä ja seudun hallinnollisesta rakenteesta noin 330 vuoden aikana. Seuraavassa nimitetään Kiestingin seuduksi 1800-luvulla perustettua samannimistä kuntaa ja sitä aiemmin vastannutta aluetta. Tarkasteltava alue kattaa suuren Tuoppajärven rannat lukuunottamatta sen kaakkoispään kyliä sekä järvestä pohjoiseen sijaitsevan, aina Nuottajärvelle ulottuvan alueen. 1800-luvun jälkipuolella Kiestingin kuntaan kuului myös

Kierettijärven pohjoispäässä sijainnut Pinkan kylä. Sen asukkaat olivat sekä maantieteellisesti että kulttuurisesti lähempänä Vitsataipaleen kunnan kyliä ja niiden väestöä kuin muuta Kiestingin kuntaa. Näin ollen Pinka ei kuulunut muuten varsin yhtenäiseen Kiestingin seutuun. Tuoppajärven kaakkoispohjukassa sijainneet Kuorilahi ja Suolapohja erosivat Kiestingin seudusta sekä kielenä että kansankulttuurinsa puolesta. Myös hallinnollisesti nämä kaksi kylää kuuluivat vanhastaan Paanajärven kuntaan, minkä perusteella ne on jätetty seuraavan esityksen ulkopuolelle.

Tässä yhteydessä pyydän lupaa kiittää Kuusamon kulttuuritoimen johtajaa Eero Lindvallia ja maisteri Timo Lainetta, jotka toimittivat käyttöni kappaleen tästä monisteesta ilmestyneestä teoksesta.

Vanhin asutus ja eränautinta

Varhaisimmat tiedot myöhemmin Vienana tunnetun alueen omistussuhteista palautuvat 1400-luvulle. Tuolloin seudulla asuneiden lappalaisten verotusoikeus kuului Laatokan luoteisrannikolta kotoisin olleille karjalaisuvuille. Vuonna 1504 laaditussa suuriruhtinas Iivana III:n testamentissa Metsä-Lapin todetaan kuuluneen vanhastaan Käkisalmen lääniniin. Vähän ennen vuotta 1562 Vienan eteläosien kiinteä karjalaisasutus itsenäistyi Paanajärven, Suikujärven ja Vienan Kemin pitäjiksi. Vuonna 1591 jälkimmäinen siirtyi Solovetskin luostarin omistukseen, minkä yhteydessä kirjuri laati pitäjän valvontakirjan. Asiakirjasta selviää, että suurin osa Tuoppajärvestä ja sitä ympäröivästä alueesta kuului tuolloin Vienan Kemin Lappiin. Tähän hallintoyksikköön kuului lisäksi myöhempien Ponkaman ja Vitsataipaleen kuntien alue. Merenrannikolla sijainneen Kieretin kylän erämaat ulottuivat Tuoppajärvelle vain yhdessä kohtaa, Kiestinkijoen suun itäpuolella. Tuoppajärven luoteisranta Kiestinkijosta Sohjananjoelle kuului Pääjärven ympärillä asuvien metsälappalaisten

nautinta-alueeseen.

Valvontakirjan mukaan Vienan Kemin Lapissa asui "kastettuja ja kastamattomia lappalaisia", joiden asumukset tuhoutuivat vuoden 1589 hävitysretken aikana. Ennen sotaa seudulla oli kolme kylää, Kiestinki, Kiisjoki ja Topozero, joista jälkimmäinen ei ole tarkemmin paikannettavissa. Varhaisimmista asiakirjamaininnoista päätellen Pääjärven rantojen ja Kuolan niemimaan saamelaisasutus oli järjestäytynyt muutamaksi talvikyläksi, joita ympäröivät laajat eräalueet. Verrattain tiheästi asutusta Vienan Kemin Lapista ei mainita vastaavanlaista hallinnollista keskusta, vaan sen väestö asui 17 pienessä kylässä.

Ennen vuoden 1589 hävitystä osa Vienan Kemin Lapin asukkaista käytti asumukseensa kodan asemesta pirttiä. Nämä asukkaat rinnastettiin kuitenkin lappalaisiin. Tämän perusteella heidän voidaan olettaa eläneen pelkästään pyyntielinkeinojen varassa ja olleen saamelaisväestön keskuuteen asettuneita karjalaisia turkiseläinten metsästäjiä. Mikäli oletus pitää paikkansa, Tuoppajärven seudun vanhimman, viholisuuksissa tuhoutuneen kiinteän asutuksen synty on vietävä vuotta 1589 edeltävään aikaan.

Tuoppajärven seudun asuttaminen -1600-luvulla

Vuonna 1611 laaditussa Kuolan läänin verokirjassa Metsä-Lapista mainitaan uudiskylänä Jelettijärvi. Vienan Kemin Lapin vuonna 1624 laaditun asukasluettelon mukaan seudulla oli tuolloin kaksi muuta kylää, Kiisjoki ja Vaarakylä, sekä jossain Tuoppajärven rannalla sijainnut lappalaiskota. Eräässä tsaari Mihail Romanovin käskykirjeessä vuodelta 1628 mainitaan myöhemmin Kieretin pitäjään kuulunut, Kiestingin kohdalle paikannettava Topozeron kylä. Yhtäkään näistä kolmesta kylästä ei nimetä uudisasutukseksi, minkä perusteella niiden synty voidaan viedä aivan 1600-luvun alkuun. Asutuksen painopiste näyttää jo tuolloin vakiintuneen

Tuoppajärven länsi- ja pohjoisrannoille. Myöhemmin autioituneen Kiestingin kylän asukasluvusta ei ole säilynyt tietoa. Jelettijärvellä, Kiisjoella ja Vaarakylässä oli yhteensä 12 taloa, joissa asui 29 verovelvollista, joiksi 1600-luvun alussa laskettiin avioliitossa olevat aikuiset miehet. Lisäksi Tuoppajärven rannalla asui kodasaan kolme lappalaista. Ydinperheen koostuessa keskimäärin viidestä hengestä Kiestingin seudun väkiluvuksi vuoden 1620 paikkeilla saadaan vähintään 160 asukasta. Kylissä asuneen väestön mainitaan harjoittaneen maanviljelyä ja kalastusta.

Vuosina 1676 - 1679 laadittujen verokirjojen mukaan Kiestingin seudun kahdeksassa kylässä oli 27 taloa. Niissä asui yhteensä 95 verovelvollista eli miespuolista henkilöä, minkä perusteella alueen kokonaisväkiluvuksi saadaan 190 asukasta. Jelettijärveä lukuunottamatta alueen kylät sijaitsivat joko Tuoppajärven rannoilla tai siitä länteen avautuvassa erämaassa. Runsaassa 50 vuodessa tapahtunut väestönkasvu oli sikäli vähäistä, ettei voida puhua seudulle muualta suuntautuneesta vilkkaasta tulomutosta. Myös luonnollinen väestönlisäys pysyi varsin hitaana. Siitä huolimatta ettei jatkuvuutta 1620-luvulta 1670-luvulle voida todeta yhdenkään perheen kohdalla, Jelettijärven, Kiisjoen ja Vaarakylän taloluvun vähäinen lisäys ja huomattava asukasluvun kasvu ovat osoituksena väestön jatkuvuudesta läpi 1600-luvun. Todennäköisesti valtaosa seudulla 1670-luvulla asuneista suvuisista on 1600-luvun alun asukkaiden jälkeläisiä. Toisaalta Kananaisen, Kokkosalmen, Suvisuurenjärven ja Valasjoen uudiskylien 1670-luvun asukkaat eivät olleet sukua seudun vanhimpien kylien asukkaille. Nämä pienet uudiskylät selvästikin saivat asutuksensa seudun ulkopuolelta.

Kiestinki autioitui joskus vuoden 1679 jälkeisenä aikana, luultavasti 1690-luvun raskaina katovuosina. Tuoppajärven seudun viimeinen metsästyksen ja kalastuksen varassa elänyt lappalaisperhe köyhtyi ja muutti vähän ennen vuotta

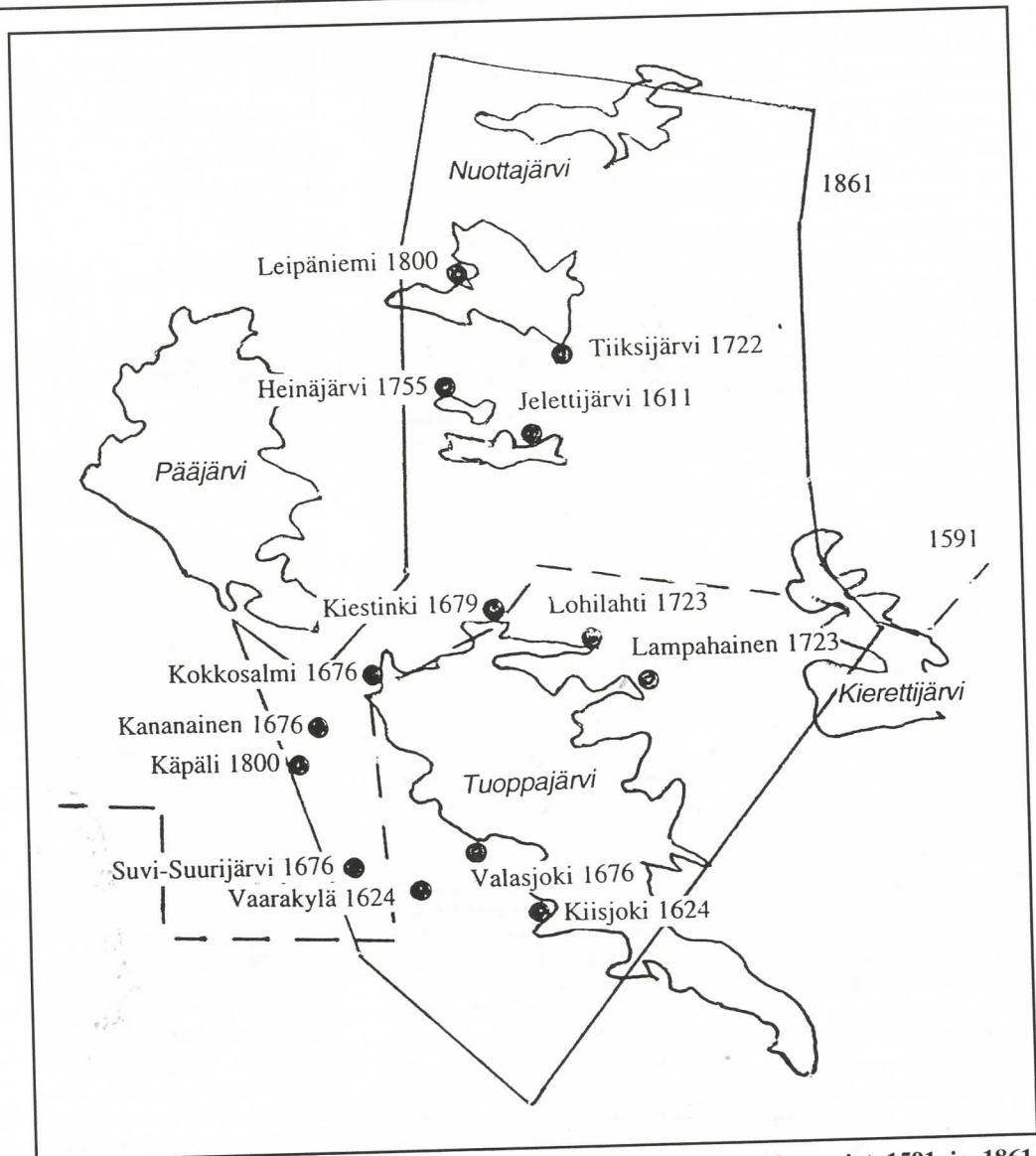
1710 Pääjärven luoteisrannalla sijaitsevaan samannimiseen lappinkylään. Vuodelta 1710 löytyy varhaisin maininta Tiiksijärvellä sijaitsevasta kodasta. Vuosien 1719 ja 1722 välisenä aikana sen asukkaat rakensivat pirtin ja ryhtyivät talonpojiksi, ts. maanviljelijöiksi.

Vuoteen 1723 mennessä Tuoppajärven koillisrannalle syntyi kaksi uutta kylää, Lampahainen ja Lohilahti. Vuosina 1723 - 1725 suoritetun väestönlaskennan mukaan Kiestingin seudulla asui 106 verovelvollista, joten kokonaisväkiluku käsitti vähintään 212 asukasta. Heistä valtaosa asui Tuoppajärven rantakylissä tai 10 - 15 km:n päässä järven länkirannasta.

Kiinteän asutuksen alkuperä

Vuoden 1624 asukasluettelossa Tuoppajärven kylistä ei mainita sukunimiä, joten väestön tarkkaa lähtöseutua ei voida selvittää aikaisempia vastineita muualta etsimällä. Kiisjoen kylän 10 verovelvollisesta yhden mainitaan olleen taloon kotivävyksi tullut lappalainen. Hänen appensa oli "kemiläinen", ts. kotoisin Vienan Kemistä. Neljä verovelvollista on merkitty "nemtseiksi", mikä viittaa näiden henkilöiden luterilaisuuteen. Taustaltaan lappalaiset suvut kattoivat 1620-luvulla 12,5 prosenttia Kiestingin seudun asukasluvusta. Myös Suomen puolelta tulleet siirtolaiset muodostivat 12,5 prosenttia seudun väestöstä. Juuriltaan karjalaiset asukkaat kattoivat kolme neljänestä seudun väestöstä. Enemmistö karjalaisista uudisasukkaista lienee saapunut Vienan Kemin pitäjän rintamailta, sen keskukseksi toimineesta samannimisestä kylästä, Usmanalta, Voijärveltä ja Piepajärveltä.

Vuosien 1676 ja 1677 asiakirjoissa esiintyy asukkaiden sukunimiä. Kun lisäksi moni seudulla 1670-luvulla asunut perhe on identifiitavissa 1720-luvun lähteistä, todennäköisin lähtöalue voidaan osoittaa myös eräille alunperin sukunimettöminä esiintyneille suvuille. Kiisjoen suvuista Loskaset (Loskinit) saapuivat pohjoiseen Käkisalmen läänistä, joskin he näyttävät asuneen ennen kylään asettumistaan jonkin aikaa Vienan Kemissä. Savosta lähtöisin oleva Jukarainen (Jugarovin) suku lienee asunut kylässä jo vuonna 1624. Kakaraiset (Gagarinit) muuttivat Kiisjoelle

Ennen vuotta 1800 syntyneet Kiestingin kylät ja eri hallintoalueiden rajat 1591 ja 1861. Kylännimen jälkeen esitetty vuosiluku tarkoittaa sen vanhinta mainintaa lähteissä. Vanhin tunnettu Vienan Kemin Lapin luoteisraja on merkitty katkoviivalla. Kiestingin kunnan raja vuosina 1861-1917 on merkitty yhtenäisellä viivalla.

Vitsataipaleesta, mihin tämä käkisalmelaislähtöinen suku saapui 1500-luvulla. Valasjoella asuneet Pättöset (Pjatujevit) olivat muuttaneet pohjoiseen Käkisalmen Karjalasta 1600-luvun alkupuolella. Jelettijärven suvuista Potaskinin nimelle löytyy 1610-luvun vastine Käkisalmen läänistä. Vuonna 1611 Kuolan linnakkeessa esiintyvä Mokrousevin suku saapui kylään asuttuaan jonkin aikaa Vitsataipaleen seudulla. Suvi-Suurijärven kantasuku, Karvoset eli Karvarindinit, saapui Vienaan Pohjois-Pohjanmaan rannikkoseudulta. Kuusamolaislähtöinen Kananainen suku antoi nimensä Tuoppajärven länsipuolelle perustamalleen kylälle. Käkisalmen läänistä ja Kuolan niemimaalta saapuneiden karjalaisukujen 10 jälkeläistä puolisoineen kattoivat 1670-luvulla vähintään 10,5 prosenttia Kiestingin seu-

dun koko väestöstä. Suomalaislähtöinen väestö, 12 verovelvollista perheineen, asuivat Tuoppajärven rantakylissä ja järven länsipuolella. Juuriltaan suomalaiset asukkaat muodostivat ainakin 15,6 prosenttia Tuoppajärven ympärillä olevien kylien ja 12,5 prosenttia Kiestingin seudun koko väestöstä.

Vähän ennen vuotta 1720 Kōmösen eli Kemovin lappalaisuku perusti Kiestingin kantatalon. Mitä todennäköisimmin Kemovit ovat Tuoppajärven rannoilla 1600-luvulla ja sitäkin aikaisemmin asuneet kantaväestön jälkeläisiä. Uudisasutuksen tiheytyessä ja pyyntimahdollisuuksien huonontuessa Kemovit siirtyivät kiinteään elämäntapaan ja omaksuivat maanviljelyn.

Myös Tiiksijärven kantasukka, Langujevit, olivat talonpojiksi ryhtyneitä lappalai-

sia. Todennäköisesti 1600-luvulla saapuneisiin uudisasukkaisiin sulautui myös muita, sukunimeltään tuntemattomaksi jääneitä paikallisia lappalaisukuja. Tällaista oletusta tukee lukuisten saamelaisperäisten elementtien esiintyminen Kiestingin seudun 1800 - 1900 -luvun kansankulttuurissa.

Repolan ja Vienan Kemin pitäjien takamaata

Esihistoriallisen ajan loppujaksolla koko Kiestingin seutu kuului Metsä-Lappiin. Viimeistään 1580-luvulla Tuoppajärvi ympäristöineen liitettiin osaksi Vienan Kemin pitäjän nautintamaita. Vienan Kemin Lapin ja Metsä-Lapin välinen raja kulki tuolloin Tuoppajärven luoteisrantaa pitkin. Tiiksijärvi kuului Kieretin pitäjän eräalu-

eeseen. Vuonna 1597 Repolan pitäjä ja Metsä-Lappi siirtyivät Käikisalmen maaherran alaisuudesta hiljattain muodostettuun Kuolan lääniniin. Kiestingin seudun nuori kiinteä asutus luettiin vielä 1620-luvulla osaksi niitä ympäröivää Lappia. Vuoteen 1676 mennessä seudun eteäosan kylät järjestäytyivät Vienan Kemin pitäjän Tuoppajärven veronkantopiiriksi. Jelettijärvi ja Kiestinki muodostivat 1670-luvulla Repolan pitäjän pohjoisimman verokunnan. Vuosien 1707 - 1710 välisenä aikana Repolan pitäjä siirtyi Kuolan läänistä osaksi Aunuksen lääniniä. Vuonna 1708 Pietari Suuren toimesta toteutetun hallinnollisen uudistuksen mukaan Solovetskin luostari sille kuuluvine Vienan Kemin ja Kieretin pitäjineen sekä Kuolan lääni tulivat osaksi vastaperustettua Arkangelin kuvernementtia. Aunuksen lääni liitettiin osaksi Pietarin kuvernementtia. Vuonna 1725 lähtien Repolan pitäjä jakautui kolmanneksiin. Pohjoisimpaan eli Jelettijärven kolmanneeseen kuuluvut samannimisen pääkylän ohella Kiestinki ja vähän ennen vuotta syntynyt Heinäjärven kylä.

Vuonna 1764 Katariina Suuren toimesta suoritettun kirkollisten maiden ja omaisuuden maallistamisen myötä Solovetskin luostari menetti Vienan Kemin ja Kieretin pitäjien hallintoaikueuden valtiolle. Vuonna 1780 Vienan Kemin pitäjä lakkautettiin ja siihen kuuluvaa aluetta liitettiin osaksi Vologdan kuvernementin alaisuuteen kuuluvaa Onegan kihlakuntaa. Kieretin pitäjä siirtyi osaksi samaan kuvernementtiin kuuluvaa Kuolan kihlakuntaa. Vuonna 1784 Repolan pitäjä siirtyi osaksi Aunuksen lääniniin kuuluvaa Poventsan kihlakuntaa. Nämä muutokset eivät kuitenkaan vaikuttaneet Kiestingin seutua 1500-luvun lopulta lähtien kahtia jakaneen, lääninrajasta kihlakuntien väliseksi rajaksi muuttuneen rajan kulkua. Vuonna 1785 Poventsan ja Onegan kihlakuntien pohjoisosista muodostettiin Vienan Kemin kihlakunta. Entistä Vienan Kemin pitäjää vastannut hallintoyksikkö kuului nyt Aunuksen lääniniin. Heinäjärven, Jelettijärven, Kiestingin ja Tiikisjärven liittyttyä tämän aluejaton myötä Vienan Kemiin vanhastaan kuuluvien kylien joukkoon koko Kiestingin seutu saavutti yhtenäisyyden osana samaa hallintoyksikköä.

Vuonna 1795 Vienan Kemin kihlakunta jakautui pitäjiin.

Kiestingin seutu muodosti Kesäjoen pitäjän läntisimmän osan. Vuonna 1797 kihlakunta siirtyi Aunuksen läänistä Arkangelin kuvernementin alaisuuteen. Vuonna 1803 Kesäjoen pitäjän länsiosan asutus järjestäytyi Jelettijärven kolmanneeksi, joka kuitenkin lakkautettiin vuonna 1838.

Väestönkasvu ja väestöngelma

Oheisesta taulukosta näkee, että Kiestingin seudun väkiluku kasvoi melko tasaisesti 1670-luvulta aina 1800-luvun jälkipuolelle. Väestönkasvun tärkeimpänä syynä voidaan kaikei pitää korkeana pysynyttä luonnolista väestönlisäystä. Taloluvun supistuminen vuosien 1676 - 1723 välisenä aikana johtui kokonaisten perheiden pitkäaikaisesta poissaolosta kotiseudultaan. Vuonna 1707 Vienan Kemin pitäjän asukkaat määrättiin juuri perustetun Aunuksen vuorikunnan komento. Talonpojat oli velvoitettu tekemään työtä joskus jopa 12-15 vuotta Uikujärven ammus- tehtaalla, joka palveli Venäjän armeijan tarpeita suuressa Pohjan sodassa. Sen päätyttyä Kiestingin seudun talonpojat saivat luvan palata koteihinsa. Vuoden 1723 asukasluettelosta selviää kuitenkin, että sotavuosi- na tehtailla työskennelleet talonpojat ja heidän perheensä muodostivat 70 prosenttia kirjureiden tavoittamasta seudun väestöstä.

Väkiluvun kolminkertaistuminen vuosien 1745 - 1788 välisenä aikana johtuu ainakin osittain siitä, että 1720- ja 1740-luvuilla seudulla liikkuneet venäläiset kirjurit eivät tavoittaneet läheskään kaikkia seudun asukkaita. Väestönlasken- nan aikana asukasluettelon ulkopuolelle jääneet henkilöt ja kokonaiset perheet välttyivät verotukselta ja sotaväkeenotoilta.

Aikavälillä 1800 - 1859 Kiestingin seudun väkiluku kasvoi yli kolminkertaisesti. Nopean väestönkasvun taustalla on väestön elintason kasvu, joka ainakin seudun läntisimmissä ja pohjoisimmissa kylissä oletettavasti saavutettiin omaksumalla 1800-luvun alkupuolella Oulangan kunnan asukkailta uusi elinkeino, poronhoito.

1700-luvulla ja 1800-luvun alkupuolella Tuoppajärvestä pohjoiseen sijaitsevaan erämaahan syntyneet uudet kylät olivat pääasiallisesti seudun sisä-

Vuosi	Lukumäärä		
	Kylä	Taloja	Asukkaita
1676	8	27	95
1723	11	18	106
1745	13	"	119
1788	14	"	315
1800	14	100	713
1859	22	262	2229
1885	24	312	2111
1905	31	478	3415

Kiestingin seudun kylä-, talo ja asukasluku 1617-1905 (vuoteen 1800 vain miespuoliset asukkaat).

sen väestönlisäyksen tulos. Vähän ennen vuotta 1755 syntyneen Heinäjärven perusti Kuusamosta saapunut Jokilaisen suku. Vuonna 1800 ensimmäistä kertaa rippikirjoissa esiintyvän Kälälän samanniminen kantasuku oli niin ikään lähtöisin Kuusamosta. Jonkin verran uudisasukkaita saapui myös Vienan eteläosista. Näin Ahvenlahteen, Kananaiseen, Kokkosalmeen ja Käläliin siirtyi väkeä Kuittijärven seudulta.

Kiestinkiläisten vanhastaan harjoittamat kaskiviljely ja erätalous sekä uutuutena omak- suttu poronhoito tarjosivat toimeentulon vain suhteellisen harvaan asutulla seudulla. Kaskeamisen kielto metsävaroja tuhoavana elinkeinona vuonna 1858, sen salliminen väliaikaisena toimeentulolähteenä katoavuosien 1867 - 1868 jälkeen ja 1873 seurannut uusi kielto kärjisti 1800-luvun puoliväliin mennessä muutenkin mittavaksi ongelmaksi muodostunutta liiallista väestöntiheyttä. Pelto- viljelyyn soveltuvien maiden vähydestä ja karusta ilmastosta johtuen maanviljely ei tarjonnut väestölle toimeentuloa kuin muutamaksi kuukaudeksi. Väestöpaine pääsi purkautumaan vasta 1860-luvun jälkeen, jolloin Pohjois-Vienan talonpojat saivat luvan asettua Arkangelin kuvernementin muihin kuntiin, raivata niissä itselleen uusia peltoja ja siirtyä kokonaan muihin elinkeinoihin. Vuosien 1865 - 1885 välisenä aikana tapahtuneen väestökä- don aiheutti Kiestingin eri kylistä Vienanmeren rannikkokuntiin, Kantalahteen, Kierettiin, Koutaan ja Ponkamaan suuntautunut joukkomuutto. Maattoman väestön pysyvä muutto Kiestingistä merenrannikolle jatkui vähäisenä koko 1800-luvun jälkipuolen. Muurmannin radan valmistuttua

vuonna 1916 kiestinkiläisiä alkoi muuttaa myös radanvarteen perustettuihin taajamiin, ennen muuta Louheen.

Vienan itsenäisyyspyrkimysten osoittaututtua vuosina 1917 - 1922 tuloksettomiksi Kiestingin seudulta muutti Suomeen poliittisina pakolaisina ainakin 209 henkeä. Vuonna 1910 Kiestingin väkiluku käsitti 3 586 asukasta. Suomeen paenneet kiestinkiläiset muodostivat näin ollen 5,8 prosenttia kunnan silloisesta väestöstä.

Hallintouudistus antoi kasvuvauhtia

Aleksanteri II:n toimesta toimeenpantu paikallishallinnon uudistus mahdollisti Kiestingin seudun itsenäistymisen Vienan pinta-alaltaan suurimmaksi ja asukasluvultaan toiseksi suurimmaksi (Vuokkiniemen jälkeen) hallintoyksiköksi. Vuonna 1861 perustettu Kiestingin kunta käsitti Tuoppajärveä ympäröivän alueen kaakkoispuolelta luukuunottamatta ja ulottui pohjoisessa Nuottajärvelle. Kun- ta luettiin Vienan Kemin kihlakunnan Usmanan poliisipiiriin. Usmanassa toimi myös sotavä- keen kutsunnoista vastaava vi- ranomainen. Vuonna 1866 Kiestinki siirtyi saman kihlakunnan Kieretin poliisipiiriin, sillä kunnan kaikista kylistä oli verrattomasti paremmat liikenneyhteydet Kierettiin kuin Usmanaan.

Vuonna 1885 Kiestinginkunnan paikallishallintoa tehostettiin jakamalla sen kylät Kiestingin, Vaarakylän ja Heinäjärven kyläkuntiin. 1800-luvun jälkipuolelta asti Kiestingin seudun hallinnollinen kuuluvuus pysyi muuttumattomana aina vuoteen 1919, jolloin Kiestinki liittyi Uhtuan väliaikaisen toimikunnan valvomaan alueeseen.

Lähteet ja kirjallisuus

Administrativno-territorialnoje deleniye Arhangel'skoi gubernii v XVIII - natsale XX vv. Arhangel'sk 1994, s. 38 - 41.

Bogoslovski, M. Zemskoje samoupravleniye na Russkom Severe v XVII v. Moskva 1909, liite 1, s. 10.

Guljajev, V.F. - Netsajeva, T.A. Istoriko-arhitekturnoje issledovanije p. Kestenga Louhskogo rajona Karelii. Petrozavodsk 1993, s. 3, 12.

Kirkinen, H. Karjala taistelukenttänä. Joensuu 1976, s. 98, 180.

Korablev, N. Vienan talonpoikien taloudellinen toiminta 1800-luvun jälkipuoliskolla. - Kainuussa ja Vienassa. Joensuu 1997, s. 93 - 95.

Kortessalmi, J.J. Pohjois-Vienan poronhoito. Vammala 1996, s. 95 - 99.

Nygård, T. Itä-Karjalasta Suomeen 1917 - 1922 tulleet pakolaiset. - Genos 1/1996, s. 4.

Polnoje sobranije zakonov Rossijskoi imperii. Tom IV. Sankt-Peterburg 1830, s. 437.

Pöllä, M. Vienan Karjalan etnisen koostumuksen muutokset 1600 - 1800 -luvulla. Tampere 1995, s. 183 - 196 ja siinä mainitut lähteet.

Pöllä, M. Vienan Kemin suurpiitäjän rajat 1590-luvulla. - Faravid 18 - 19. Jyväskylä 1996, s. 136, 149.

Venäjän Vanhojen Asiakirjojen Keskusarkisto (RGADA), Moskova, fond 1201, opis 1, delo 438 (Vienan Kemin Lapin asukasluettelo vuodelta 1624); fond 1201, opis 1, delo 700 (Vienan Kemin piitäjän verokirja vuodelta 1676). MATTIPÖLLÄ

fil.tohtori

Artikkelikirjoittaja Matti Pöllä väitelti tohtoriksi vuonna 1995 Helsingin Yliopistossa. Väitöskirjan aiheena olivat Vienan-Karjalan etnisen koostumuksen muutokset 1600-1800-luvulla sekä alueen asutuksen ikä ja alkuperä, toisin sanoen Vienan muostuneen yhteisön syntyprosessi.

Kiestingin kirkon vaihteita

Kiestingin Pyhän Tapanin kirkko rakennettiin v. 1872 pietarilaisen kauppiaan Krundishevän lahjavaroin. Pian valankumouksen jälkeen, pääsiäisenä v. 1924, kirkko muutettiin valistustaloksi. Tässä tehtävässä se oli kuutisen vuotta.

Päätös uuden valistustalon rakentamisesta tehtiin v. 1930 ja sen piti valmistua seuraavana vuonna Lokakuun juhille. Entisessä kirkossa toimi mm. Kiestingin postitoimisto (vielä vuonna 1936). Lopullisesti kirkkorakennus lienee tuhoutunut sotavuosina. -Nykyään sen paikalla on kylän hallintorakennus.

Pikku-uutisia Kiestingin kylistä 1930-luvulta

Poliittinen kiertokoulu

Kiestingin rajoonin poliittinen kiertokoulu on kevätkauden 1929 työskennellyt Kiisjoen kylässä. Koulussa on ollut 45 oppilasta. Opetusmenetelmänä on käytetty luentoja, alustuksia, ainekirjoitusta ja keskusteluita. Samalla on kiinnitetty huomiota lukutaidottomuuden likvidoimiseen.

Hyvällä menestyksellä kokeiltiin uutta opetusmenetelmää siten, että oppilaat saivat itse valita keskustelun aiheen. Täten on esille otettu mm. kylän yhteisten paikkojen, kuten pihojen puhdistaminen sekä taistelu juoppoutta vastaan. (PK 22.5.1929)

Huonoa postinkulkua

Missä vika, kun Kiestingin ja Jelettijärven välinen postinkulku on erittäin hidasta. Kun esim. piirin tpk:ssa oli kirje päivätty 14.2, niin Jelettijärvelle se saapui vasta 25.2. Toisessa tapauksessa tpk oli päivännyt 13.2 kirjelmän, jossa pyydettiin kyläneuvostoja antamaan tilastot poliitisesta kamppailusta 20.2 mennessä. Kirje saapui esim. Jelettijärvelle vasta 22.2 eikä tilastoja näin ollen voitu aikanaan lähettää. (PK 15.3.1931)

Kiestingin mallikoulu

Kiestingin vajaan keskikoulu on saavuttanut tuloksia. Tänä oppikautena (1934-35) oppilaiden edistys saavuttaa 96,34 prosenttia ollen edellisenä oppivuonna 92,10 prosenttia.

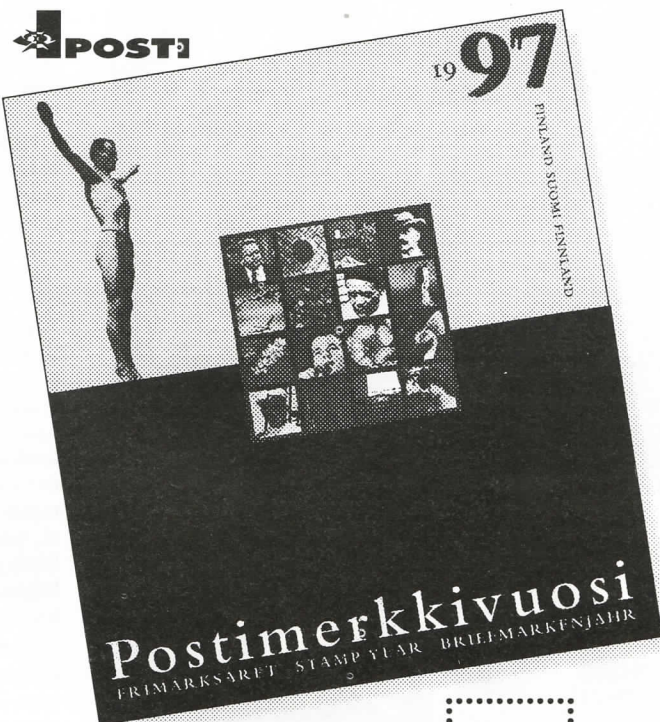
Kaikkien, erityisesti ensimmäisen ja neljännen luokan, oppilaiden vihkot ovat huomattavasti puhtaampia. Koululla työskentelee dramaattinen piiri ja kuoro. Myös pioneeri-yö on voimistunut. Oppilaat osallistuvat aktiivisesti kylän yhteiskunnalliseen elämään. (PK 6.4.1935).

ILOA VUOSIKSI ETEENPÄIN

Postimerkkivuosi on upea kirja. Se on täynnä kiehtovaa luettavaa ja värikästä katseltavaa. Kirja valaisee suomalaisten postimerkkien taustoja, antaa tietoja, avaa uusia näkökulmia, sanalla sanoen - siitä on iloa pitkään.

On hienoa omistaa Postimerkkivuosi itse tai antaa se tärkeälle ihmiselle ja hyvälle ystävälle. Tekstit suomeksi, ruotsiksi, englanniksi ja saksaksi. Ja muistathan, että kirjalla on keräilyarvoa: se sisältää kaikki vuoden aikana ilmestyneet suomalaiset postimerkit.

Postimerkkivuosi 1997 kannattaa ostaa heti. Kirja maksaa 249 markkaa.

- POSTIMERKKIKESKUS
PL 2, 00011 POSTI
P. 0204 51 5522
FAX. 0204 51 5580
www.posti.fi/postimerkki

